

SVENSKAN I HELSINGFORS UR TALARNAS PERSPEKTIV

Sarah Wikner, Åbo Akademi

Syftet med föreliggande artikel är att studera hur personer från Helsingfors med omnejd uppfattar sin egen varietet av svenska, särskilt med avseende på i vilken mån de uppfattar den som en regionalt avgränsad språkform. Studien anknyter till den folkdialektologiska forskningstraditionen, inom vilken man intresserar sig för icke-lingvisters åsikter och uppfattningar om språklig variation. Informanternas uppfattningar undersöks med hjälp av en kartritningsuppgift som kombineras med en efterföljande intervju.

Undersökningen visar att informanterna inte alltid uppfattade sitt eget språk som en enhetlig varietet i regionalt avseende, utan att olika språkdrag i första hand kunde indikera olika sociala betydelser. Resultaten antyder att människor över lag har en tämligen komplex bild av språklig variation, vilket talar för att en kombination av flera metoder är att föredra om man vill nå fördjupad förståelse för vilken betydelse olika varieteter och enskilda språkdrag har för människor i dag.

Nyckelord: folkdialektologi, Helsingforssvenska, mentala dialektkartor, språklig variation, språkuppfattningar

1 INLEDNING OCH SYFTE

Den här artikeln handlar om hur personer från Helsingfors med omnejd uppfattar sin egen varietet av svenska, särskilt med avseende på i vilken mån de uppfattar sitt eget sätt att tala som en geografiskt avgränsad språkform¹. Studien anknyter till den folklingvistiska forskningstraditionen, särskilt den inriktning som kallas folkdialektologi eller perceptuell dialektologi, inom vilken man

¹ Jag vill tacka Saara Haapamäki för hennes värdefulla kommentarer till tidigare versioner av denna text.

Yhteystiedot:
Sarah Wikner
Jeppaksenhaka 52
02400 Kirkkonummi
sarah.wikner@abo.fi

intresserar sig för icke-lingvisters perception av och uppfattningar om språklig variation. Inom denna forskningsinriktning utgår man från att icke-lingvisters åsikter och uppfattningar utgör värdefull information vid studiet av språklig variation; icke-lingvisters uppfattningar kan inte bara komplettera lingvistiska språkbeskrivningar, utan i bästa fall även bidra med nya insikter gällande t.ex. förståelsen av variationens olika funktioner och sociala betydelser (Preston, 1999, s. xxiv–xxv).

Folkdialektologiska studier har hittills gjorts främst i Nederländerna, Japan och USA, men särskilt under de senaste decennierna har angreppssättet också spridit sig till Europa (Long, 1999, s.178). Man kan t.ex. notera att flera folkdialektologiska studier har gjorts inom fennistiken (Nupponen, 2011; Palander, 2011; Palander & Nupponen, 2005; Vaattovaara, 2009; Vaattovaara &

Soininen-Stojanov 2006). Däremot är antalet folkdialektologiska studier om svenska varieteter i nuläget tämligen få. Jasmina Bolfeek Radovanis (2000) undersökning är mig veterligen den första inom svensk dialektologi som har ett uttalat folkdialektologiskt perspektiv. Studien handlar bl.a. om hur informanter från fem olika svenska orter uppfattar dialektgränserna i Sverige, hur de ser på förhållandet mellan dialekt och standardspråk och vilken betydelse informanternas regionala härkomst har för uppfattningarna.

En av de få studier om finlandssvenska varieteter som forskaren själv positionerar som (åtminstone delvis) folkdialektologisk är Sara Nyholms (2012) undersökning om attityder till dialekt och standardspråk bland ungdomar i Närpes. En annan är Viveca Rabbs (2007) undersökning om användningen av grammatiskt genus i Kvevlaxdialekten. Rabb har studerat informanternas självupplevda språkbruk genom att explicit fråga dem vilket genus de (tror att de) använder för vissa ord. En ytterligare studie som bör nämnas i sammanhanget är Helena Palméns (2014) undersökning som handlar om hur personer från Östra Nyland växlar mellan dialekt och standardspråk i samtal. Här ligger huvudfokus på faktiskt språkbruk, men som ett slags bakgrund till språkanvändningen har Palmén även studerat hur informanterna beskriver sitt eget språk och den lokala språkmiljön över lag.

Gällande ovan nämnda studier kan man generellt konstatera att de huvudsakligen har begränsat sig till uppfattningar om språket på mindre (landsbygds)orter, där man talar dialekter med tämligen tydliga särdrag. Inom dialektologin över lag har man i regel fäst större uppmärksamhet vid utpräglade landsbygdsdialekter än vid mer standardnära stadsmål. Vidare har man inom dialektologin i allmänhet ofta definierat de geografiska gränserna för de varieteter som undersöks på

förhand, och därigenom utgått från att den regionala dimensionen av språklig variation är speciellt viktig för talarna själva. Det finns emellertid få studier där man i grunden har undersökt vilken betydelse människor tillskriver regional variation (i förhållande till social) och i vilken mån de ser sitt eget sätt att tala som en regionalt (och inte socialt) avgränsad varietet i första hand. Denna frågeställning är särskilt intressant när det gäller standardnära varieteter som saknar tydliga särdrag, t.ex. svenskan i Helsingfors. Med standardnära avser jag i detta sammanhang en vårdad, tämligen neutral talspråksform, som man t.ex. hör i nyhetsuppläsningar i radio och teve.

Syftet med föreliggande artikel är att studera hur personer från Helsingfors med omnejd uppfattar sin egen varietet av svenska, dels med avseende på i vilken mån de uppfattar den som en geografiskt avgränsad språkform och dels vilka eventuella särdrag de anser som typiska för den. Med varietet avser jag en variant av ett språk som i någon mening skiljer sig från andra varianter av samma språk; en varietet bör m.a.o. uppvisa en kombination av sådana språkdrag som gör att man kan skilja den från andra varieteter (som i sin tur uppvisar andra kombinationer av språkdrag). Det innebär vidare att en regional varietet bör uppvisa en kombination av sådana språkdrag som förekommer på ett särskilt, geografiskt avgränsat område (eller områden), men inte på andra (jfr t.ex. Chambers & Trudgill, 1980, s. 5). I den här artikeln studerar jag alltså huruvida mina informanter upplever att den svenska som talas i Helsingfors uppfyller detta kriterium.

Mitt material består av intervjuer, där jag har inkluderat en s.k. kartritningsuppgift. Inom folkdialektologin har längre intervjuer hittills gjorts tämligen sällan och därför torde en sådan materialinsamlingsmetod kunna bidra med fördjupad förståelse för hur människor i allmänhet uppfattar språklig variation.

Artikeln är disponerad så att jag i nästa avsnitt börjar med att diskutera mina teoretisk-metodiska utgångspunkter, samtidigt som jag redogör för tidigare folkdialektologisk forskning. Därefter, i avsnitt 3, redogör jag för mitt material och i avsnitt 4 presenterar jag mina resultat. Avsnitt 5 ägnas avslutningsvis åt en diskussion av resultaten.

2 FOLKDIALEKTOLOGI

Jag inleder detta avsnitt med en kort presentation av folkdialektologins grundantaganden. Därefter diskuterar jag en del av de metoder som har använts inom folkdialektologin, särskilt kartritningsuppgiften. På ett allmänt plan redogör jag även för hurdana resultat man har fått fram i tidigare studier.

Som jag redan nämnt är grundtanken inom folkdialektologin att språkbrukarnas egna uppfattningar om och förståelse för språklig variation kan tillföra språkvetenskapen nya perspektiv och en djupare förståelse för dynamiken i variationen (Preston, 1999, s. xxiv–xxv). Detta är emellertid en tämligen ny utgångspunkt inom lingvistik; länge tänkte man sig att lekmäns åsikter och uppfattningar om olika språkliga fenomen helt enkelt inte var särskilt intressanta, och det var först på 1980-talet som det folkdialektologiska angreppssättet började utvecklas i högre grad (se t.ex. Preston, 1989). Visserligen har människors attityder till olika sätt att tala undersökts tämligen flitigt redan innan dess. Som exempel på attitydstudier om svenska varieteter kan man nämna Bengt Nordberg (1970), Bengt Loman (1974), Lars-Gunnar Andersson (1985), Eva Aniansson (1996) och Leila Mattfolk (2009). Därtill har attityder till olika svenska varieteter undersökts inom rammorna för flera pro gradu-avhandlingar (t.ex. From, 2007; Rundell, 2010; Ström, 1996).

Det som skiljer renodlade attitydundersökningar från folkdialektologiskt inriktade

studier har, så som jag ser det, att göra med de bakomliggande utgångspunkterna, dvs. huruvida man från början utgår från en lingvistisk språksyn, eller snarare strävar efter att närma sig människors uppfattningar på deras egna villkor, med syftet att förstå deras sätt att se på språkliga företeelser. I den meningen kan en folkdialektologisk studie naturligtvis också fokusera på attityder (jfr t.ex. Vaattovaara, 2009, s. 28–30). Med *uppfattningar* syftar jag i den här artikeln på informanternas syn på, medvetenhet om och förståelse för olika aspekter av språklig variation (jfr Niedzielski & Preston, 2000, s. 8–9; Preston, 1999, s. xxiii–xxiv), medan jag med *attityder* syftar på deras värderande omdömen om desamma.

Inom folkdialektologin har icke-lingvisters uppfattningar om språklig variation undersökts på olika sätt och studierna har haft varierande fokus. Generellt har man intresserat sig för icke-lingvisters mentala dialektkartor, deras förmåga att känna igen och placera olika regionala varieteter geografiskt och/eller deras attityder till olika sätt att tala. I den här artikeln ligger fokus på det förstnämnda, dvs. på människors mentala representationer av språklig variation. Den metod som huvudsakligen har använts för att undersöka detta är kartritningsuppgiften, som har utvecklats av Dennis R. Preston (1986, 1989). Den går ut på att informanterna får en karta över ett land eller ett område där de ska rita in dialektgränser enligt särskilda anvisningar. I en del studier har informanterna t.ex. ombetts markera alla dialektregioner inom ett visst område, dvs. markera var folk talar ”på olika sätt”. I andra studier har informanterna snarast haft som uppgift att ange de geografiska gränserna för sin egen varietet. Ibland har informanterna därtill ombetts benämna de dialektregioner som de markerar och även ange vilka särdrag de förknippar med de olika regionerna. (Se Long & Preston, 2002; Preston, 1999).

I tidigare folkdialektologiska studier har kartritningsuppgiften ofta varit utformad som en enkät som besvarats av ett stort antal informanter. Följaktligen har svaren vanligtvis behandlats kvantitativt, t.ex. så att olika typer av kompositionskartor har sammanställts. Ett centralt resultat i den här typen av studier är att människors mentala dialektgränser inte sällan följer olika typer av utomspråkliga gränsdragningar, t.ex. geografiska, administrativa och/eller politiska (se t.ex. Fought, 2002; Long, 1999; Nomoto, 1999; Preston, 1989). Det har därtill framkommit att människor över lag ritat mer detaljerade dialektkartor över sådana områden som geografiskt ligger nära den egna hemorten än över sådana områden som ligger längre bort (t.ex. Bolfek Radovani, 2000; Preston, 1986). Enligt Cynthia Clopper och David Pisoni (2006, s. 316) tyder detta på att människor i allmänhet är känsliga för språklig variation, men att de mentala dialektgränserna är beroende av personliga erfarenheter av olika sätt att tala. Det är sannolikt att människor har större erfarenhet av sådana varieteter som talas på områden nära den egna hemorten än av sådana som talas på mer avlägsna platser.

Över lag kan man konstatera att människors erfarenheter av olika sätt att tala inte sällan har visat sig vara en avgörande faktor för deras perception av språklig variation. Trots att man i en del tidigare studier har kunnat se ett visst samband mellan språklig perception (t.ex. i ett perceptionstest) och olika bakgrundsfaktorer (som ålder och hemort) har sambandet i grunden kunnat förklaras utifrån informanternas personliga erfarenheter och inte av bakgrundsfaktorerna i sig. Konkret innebär det att människor som t.ex. har bott på olika orter, har ett stort kontaktnät i olika (dialekt)regioner och/eller är aktiva resenärer, i regel har en mer detaljerad bild av språklig variation på ett visst område än sådana människor som har bott på samma ställe hela sitt

liv och snarast rört sig i och umgått med personer från den egna hemorten. (Se t.ex. Clopper, 2004; Clopper & Pisoni, 2006; Preston, 1993; Røstad, 2009; Williams m.fl., 1999.)

Det säger sig självt att kartritningsuppgiften är en metod med vilken man uteslutande kan mäta informanternas uppfattningar om regional variation, men inte social (jfr Inoue, 1999, s. 175; Vaattovaara, 2009, s. 251f; 2012, s. 178f). Eftersom syftet med den här studien är att uttryckligen studera informanternas syn på sitt eget språk ur ett regionalt perspektiv har jag valt att använda kartritningsuppgiften som en av mina materialinsamlingsmetoder. Till skillnad från många tidigare folkdialektologiska studier har jag emellertid kombinerat kartritningsuppgiften med en efterföljande intervju, där informanterna bl.a. har haft möjlighet att motivera sina kartmarkeringar och diskutera sina uppfattningar om språklig variation på ett djupare plan. På det sättet har jag försökt få fram informanternas uppfattningar om både regional och social variation, särskilt hur de ser på betydelsen av regional och social variation i förhållande till varandra. Över lag torde en kombination av flera metoder ge bättre förutsättningar att komma åt en så fullständig bild som möjligt av människors uppfattningar om språklig variation (Kuiper, 1999, s. 262; Palander, 2011, s. 190; Vaattovaara, 2009, s. 46f).

3 MATERIAL OCH METOD

I det här avsnittet redogör jag närmare för intervjuupplägget och behandlingen av intervjumaterialet. Jag inleder dock med en presentation av mina informanter.

Mina informanter består sammanlagt av 40 personer som är födda, uppvuxna och vid intervjutillfället bosatta i Helsingfors, Esbo, Grankulla eller Vanda. (Två informanter är födda på andra orter i Nyland, men de har bott största delen av sitt liv i Helsingfors.)

Orsaken till att jag inte enbart har intervjuat personer från Helsingfors har att göra med att informanterna dels har kontaktats via gymnasieskolor (i Helsingfors), dels via olika ideella föreningar och alla som har velat vara med har fått det. Det betyder att informanterna i viss mån har varierande boendehistorier, men gemensamt för alla är ändå att de har bott största delen av sitt liv inom Helsingforsregionen².

² Med benämningen Helsingforsregionen syftar jag i den här artikeln på städerna Helsingfors, Esbo, Grankulla och Vanda.

Ungefär tre fjärdedelar av informanterna är kvinnor och en fjärdedel män. De är i olika åldrar och befinner sig i olika skeden av livet. Ungefär hälften av informanterna är under 30 år och studerar antingen vid gymnasium, yrkehögskola eller universitet. Ungefär hälften är över 40 år; bland dessa finns både yrkesverksamma och pensionerade personer. Bland alla informanter finns både enspråkiga och tvåspråkiga personer. I tabell 1 ges en noggrannare översikt av hur informanterna fördelar sig enligt ålder, kön och språklig bakgrund.

Tabell 1. Antal informanter enligt ålder, kön och språklig bakgrund.

Ålder	Kön (antal inf.)		Språklig bakgrund (antal inf.)	
	Kvinnor	Män	Enspråkigt svenska	Tvåspråkiga (svenska-finska)
Under 20 år (14 inf.)	10	4	5	9
20–30 år (8 inf.)	7	1	4	4
40–50 år (13 inf.)	9	4	12	1
60–70 år (5 inf.)	3	2	5	–
Totalt	29	11	26	14

Alla informanter har hög utbildning (yrkeshögskole- eller universitetsexamen) eller, när det gäller de yngre informanterna, siktet inställt på att skaffa sig en sådan (dvs. studerar vid gymnasium, yrkeshögskola eller universitet). Detta innebär naturligtvis att jag inte kan ta ställning till huruvida utbildningsnivå är en avgörande faktor för uppfattningarna.

Varje intervju inleddes med frågor kring informanternas bakgrund, vardagliga mobilitet och kännedom om platser i Helsingfors och Finland. Förutom att informanternas boendehistoria och (självrapporterade) kännedom om platser fungerar som viktig bakgrundsinformation för tolkningen av even-

tuella skillnader i uppfattningarna (jfr tidigare forskningsresultat i avsnitt 2), upplevde jag över lag att det var ett lämpligt tema att inleda intervjun med, eftersom informanterna på det sättet fick börja med att berätta om något som var bekant för dem. Det bör emellertid framhållas att jag inte har behandlat informanternas uppfattningar enligt en på förhand bestämd gruppindelning, t.ex. enligt ålder, boendehistoria eller (självrapporterade) kännedom om geografiska platser, utan jag har genomgående granskat informanternas uppfattningar på individnivå. Därför ser jag det inte heller som problematiskt att t.ex. könsfördelningen bland informanterna är nå-

got snedvriden. Likväl innebär det förstås att jag inte kan dra särskilt långtgående slutsatser om betydelsen av vissa bakgrundsfaktorer.

I den andra delen av intervjun behandlades informanternas språkuppfattningar, och denna del inleddes med en kartritningsuppgift. Informanterna fick en karta över Finland, där alla kommungränser och kommunnamn var angivna, och jag bad dem markera det område eller de områden där de anser att man talar "likadan svenska" som de själva talar. På det sättet ville jag få fram informanternas uppfattningar om det geografiska utbredningsområdet för deras egen varietet, men även deras förståelse av själva formuleringen "likadan svenska". Informanternas tolkning av själva formuleringen torde i sig säga något om hur de uppfattar språklig variation, särskilt det språkliga avståndet mellan olika sätt att tala.

Efter att informanterna hade utfört kartritningsuppgiften gick vi över till att diskutera uppfattningar om språk och språklig variation, delvis med utgångspunkt i de gränser som informanterna hade ritat upp på kartan. Frågorna var av typen "Hur skulle du beskriva ditt eget språk?", "Har ditt sätt att tala några särskilda kännetecken?", "Kan du ge ditt språk en benämning?" och "Vad tycker du att ordet 'dialekt' betyder?". Alla intervjuer var upplagda på samma sätt, men eftersom informanternas svar ledde in diskussionen på olika spår och gav upphov till olika följdfrågor är det naturligt att alla intervjuer i slutändan inte ser helt lika ut.

Jag var noga med att inte leda in informanterna på ett visst spår, utan formulera mig så att informanterna själva kunde lyfta fram det som i sammanhanget var relevant för dem. Jag betonade att ingenting som informanterna säger kommer att betraktas som rätt eller fel från min sida, utan att alla typer av åsikter och reflektioner skulle komma att vara relevant information för mig. Intervjuerna är 20–50 minuter långa och de har gjorts under åren 2013–2014.

Jag har behandlat intervjumaterialet så att jag först har lyssnat igenom alla intervjuer och gjort grova transkriptioner. Utgående från mitt syfte har jag därefter gått igenom intervjuerna informant för informant och granskat uppfattningarna på följande sätt:

Jag har inledningsvis gått igenom kartritningsuppgifterna och granskat vilka typer av markeringar informanterna har gjort. Sedan har jag studerat hur informanterna motiverar sina kartmarkeringar och granskat alla sådana utsagor i intervjun där informanterna på något sätt kommenterar kartritningsuppgiften eller den regionala avgränsningen av sitt eget språk. Därefter har jag kartlagt alla utsagor i intervjuerna som har att göra med informanternas uppfattningar om det språk som talas inom det område där de anser att "likadan svenska" talas. Jag har granskat hur informanterna beskriver denna varietet av svenska och vilka särdrag de (eventuellt) identifierar i den. Jag har genomgående studerat informanternas kartmarkeringar och uppfattningar i förhållande till deras bakgrund och självrapporterade kännedom om platser.

4 RESULTATREDOVISNING

I det här avsnittet presenterar jag mina resultat. Jag börjar med att redogöra för informanternas uppfattningar om det egna språkets regionala avgränsning (avsnitt 4.1) och visar sedan hur de beskriver språket inom området (avsnitt 4.2). I den mån det är relevant kommenterar jag kopplingen mellan informanternas uppfattningar och deras bakgrund.

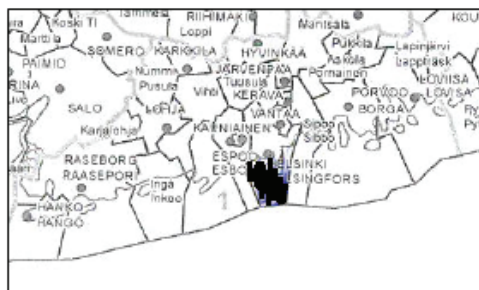
4.1 Kartritningsuppgiften och regional avgränsning av det egna språket

Jag kan inledningsvis konstatera att informanterna generellt är tämligen enhälliga i sina uppfattningar om det egna språkets geografiska utbredningsområde: nästan alla

informanter anser att samma sorts svenska talas i hela Helsingforsregionen (inkluderande Helsingfors, Esbo, Grankulla och Vanda, i vissa fall även Kyrkslätt och Sibbo). I många fall uppfattas Kyrkslätt (i väster) och Sibbo (i öster) som gränsområden, där språket så småningom övergår till en avvikande variant.

Det är viktigt att framhålla att överensstämmelsen gällande geografisk avgränsning inte är lika tydlig om man endast granskar resultaten från kartritningsuppgiften, dvs. hur informanterna på den givna kartan markerade det område/de områden där de anser att man talar ”likadan svenska” som de själva talar. I hela materialet finns fyra typer av kartmarkeringar:

1. Fyra informanter har endast markerat Helsingfors.
2. Över hälften av informanterna (23 st) har markerat hela Helsingforsregionen, dvs.

Figur 1. Informanten, K87, har markerat Helsingfors.

Figur 3. Informanten, M69, har markerat Helsingforsregionen, Björneborg, Tammerfors, Kotka och Åbo.

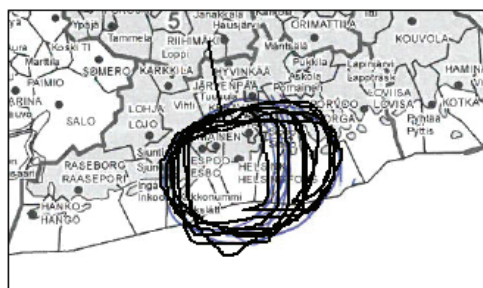
Helsingfors, Esbo, Grankulla och Vanda. Några av dessa informanter har dessutom inkluderat Kyrkslätt och/eller Sibbo.

3. Sju informanter har utöver Helsingforsregionen även markerat andra städer (särskilt Åbo, men också Vasa, Björneborg, Jyväskylä, Kotka och Tammerfors).
4. Sex informanter har markerat hela Nyland och hela Åboland eller delar av Nyland och delar av Åboland. Två av dessa informanter har dessutom ringat in Åland.

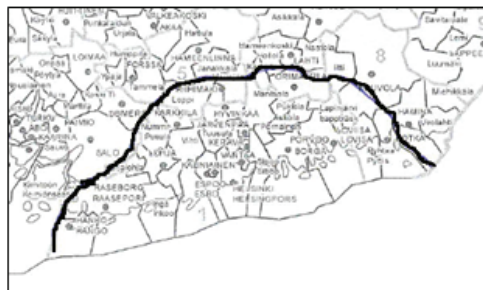
I figurerna nedan ges exempel på hur kartmarkeringarna kan se ut³. Figur 2 är den klart vanligaste typen⁴.

³ Informantkoderna i exemplen anger informanternas kön (M/K) och födelseår.

⁴ Figur 2 är inte en s.k. kompositionskarta, utan informant K64 har ritat alla ringar på kartan själv. Över hälften av informanterna har emellertid ritat kartor som motsvarar figur 2.

Figur 2. Informanten, K64, har markerat hela Helsingforsregionen.

Figur 4. Informanten, K96, har markerat hela Nyland.

När man endast granskar kartritningsuppgiften förefaller det alltså som om informanterna har rätt olika uppfattningar om sitt eget språks regionala avgränsning, i varje fall de informanter som endast har markerat Helsingfors (jfr figur 1) och de som har markerat hela Nyland (jfr figur 4). Men när man å andra sidan också granskar hur informanterna motiverar sina gränsdragningar och dessutom

tar i beaktande deras övriga utsagor i intervjuerna kan man konstatera att variationen i kartmarkeringarna i första hand beror på hur de har tolkat uppgiftsanvisningen och formuleringen "likadan svenska" och inte enbart på uppfattningarna i sig. Det här kan illustreras med exempel 1 och 2 nedan, som visar hur de informanter som ritat figur 1 och 4 motiverar sina gränsdragningar.

Exempel 1. Informanten har endast markerat Helsingfors (se figur 1)

- I: nå hu sku du säga att då till exempel esbo å helsingfors skiljer sig från varandra
- K87: nå j- (.) ja-a hör du [...] nå (P) kanske folk svär mera i helsingfors (.) å på någå sätt de e liksom lite sådå mera finsk- nå nu vet ja int faktist de hä e kanske lite dumt att jämföra esbo å helsingfors men (.) de e noo faktist ganska nära (.) å grani också (P) jåå (.) å vanda håhå (P) nå de får nu va så då

Exempel 2. Informanten har markerat hela Nyland (se figur 4)

- K96: om man säger nåt ord som man använder så dom ((som bor inom det markerade område)) föstår de (.) men sen om ja just till exempel far ti lande ((Kimitoön, som inte har markerats)) så e de sådå att ingen aning va dom- dom har ingen aning va ja pratar om å sen har ja ingen aning om va dom pratar om [...]
- I: tycker du att alla inom de hä område talar på samma sätt
- K96: nå siis (.) nästan samma sätt att där e liksom fö (.) fö man e ändå i kontakt ganska mycke här me varandra å sen liksom så på samma sätt ungefär men de finns ju vissa variationer föstås
- I: mm (.) sku du kunna beskriva variationen på någå sätt
- K96: alltså just att ord man- olika slag ord man använder olika fö olika saker å sen de häå så finns de ju den dä dialekten som e lite olika allti varifrån man kommer

I exempel 1 kan vi till att börja med se att informanten blir aningen tveksam till sin egen gränsdragning när hon ombeds motivera sin ståndpunkt och hon börjar fundera över huruvida det i grund och botten finns så stora skillnader inom Helsingforsregionen. Senare i intervjun säger hon dessutom att hon inte tror att hon skulle höra skillnad mellan en helsingforsare och en Esbobo i en verklig situation.

I exempel 2 framgår det i sin tur att informantens kartmarkering snarast gäller för "ungefär likadan svenska", eller sådan svenska som informanten kan förstå. Trots den vida kartmarkeringen är hon i hög grad medveten om lokala variationer (dialekter) inom Nyland. Senare i intervjun framgår det att hon anser att "helt likadan svenska" endast talas i Helsingfors, Esbo, Grankulla och Vanda.

Här kan jag alltså konstatera att informanterna i exemplen ovan på det hela taget uppfattar det geografiska området för "likadan svenska" på samma sätt, trots att deras kartmarkeringar alltså kraftigt skiljer sig från varandra⁵. Detta gäller i stort sett för alla informanter i hela materialet: den regionala avgränsningen uppfattas på ungefär samma sätt oberoende av hurdan kartmarkering informanterna har gjort. De informanter som utöver Helsingforsregionen också har markerat andra städer utgör dock undantag. De anser att det geografiska området för "likadan svenska" utgörs av Helsingforsregionen, Åbo och en del andra städer, särskilt vissa språköar.

Det finns inga entydiga kopplingar mellan tolkningen av "likadan svenska" och typ av kartmarkering å ena sidan och informanter-

nas bakgrund å andra sidan. Visserligen kan man notera att de (sex) informanter som har markerat hela Nyland och Åboland antingen är yngre än 20 år eller äldre än 60 år, men eftersom antalet informanter som har gjort den här typens kartmarkeringar är litet är det svårt att dra några slutsatser gällande ålderns betydelse i sammanhanget. Det är emellertid värt att notera att det finns en viss skillnad i hur de yngsta informanterna och de äldsta informanterna motiverar sina kartmarkeringar. De yngsta informanterna har dels tolkat formuleringen "likadan svenska" tämligen brett, snarast såsom förståelig (jfr exempel 2 ovan), dels bygger de sina omdömen på enskilda språkmöten, t.ex. med ett butiksbiträde på någon nyländsk ort. De äldsta informanterna har snarare tolkat "likadan svenska" som någon form av regional standardsvenska, som de anser att de själva talar och som enligt dem potentiellt kan talas i hela södra Finland. Precis som de yngre informanterna poängterar de likväl att det också talas lokala dialekter i Nyland och Åboland.

Med tanke på det faktum att informanternas kartmarkeringar alltså inte fullständigt stämmer överens med de uppfattningar som de ger uttryck för i intervjuerna kan man naturligtvis reflektera över huruvida själva formuleringen "likadan svenska" från min sida var ett olyckligt val. Analysen av intervjuerna antyder emellertid att informanterna hade upplevt samma tolkningssvårigheter med vilken formulering som helst, helt enkelt eftersom det i första hand var den geografiska avgränsningen i sig som medförde svårigheter. Över lag visar intervjuerna i allmänhet och informanternas omedelbara reaktioner på anvisningarna inför kartritningsuppgiften i synnerhet att kartritningsuppgiften inte alltid upplevdes som särskilt enkel att utföra. En del informanter upplevde t.ex. ett behov av att be om preciserande anvisningar inför kartritningsuppgiften (jfr exempel 3 nedan)

⁵ Också i tidigare forskning har det konstaterats att informanter kan rita rätt olika typer av kartor, trots att de har liknande uppfattningar (se t.ex. Kuiper, 1999, s. 248). Inom folkdialektologin över lag har man emellertid fäst större uppmärksamhet vid att få fram allmänna tendenser (t.ex. i form av kompositionskartor), än vid individuella skillnader i kartmarkeringarna (jfr Preston, 2011, s. 23).

och/eller förklara sina gränsdragningar redan innan jag uttryckligen hade bett dem göra det. Den huvudsakliga orsaken till det är att informanterna inte anser att deras eget språk enbart kan avgränsas geografiskt, utan att olika sociala faktorer också är avgörande för *vem* de uppfattar att talar "likadan svenska" som

de själva. De sociala faktorer som sammantaget nämns i alla intervjuer är ålder, social klass, (ut)bildning, mobilitet och språklig bakgrund. I exemplen nedan påtalas ålder (exempel 3), social klass och bildning (exempel 4) och mobilitet (exempel 5).

Exempel 3.

K96: men de beror ju helt på vem som talar (.) att om de e ungdomar som talar man ganska många liksom liknande men om de sen e vuxna så dom talar ju sen nåå dialekter å sån häänt så va ska ja räkna me som?

I: nå (.) du kan sätta fast dom i din egen åldersgrupp

[Informanten markerar hela Nyland och Åboland och därtill även Åland.]

Exempel 4.

K65: men de beror ju nog på *samhällsklass å bildning å allt sån häänt men att* om ja nu sku göra nån sorts sånhän grov uppskattning så blir de väl nånting (P) sån häänt ungefär

[Informanten markerar Helsingforsregionen, Kyrkslätt och Sibbo.]

Exempel 5.

M69: sen i kyrkslätt så finns de massvis me folk som kanske kommer från helsingfors eller esbo å ha flytta flytta dit dom talar ju naturligtvis helt lika men men de finns också mycke mycke av de västnyländska dialektala sen där (.) på samma sätt som man också i borgå- de e allt fler helsingforssvenskar kanske som bor i borgå men den riktiga borgåsvenskan e klart ösnyländsk

[Informanten har markerat Helsingforsregionen, Åbo, Tammerfors, Björneborg och Kotka.]

Med beaktande av detta kan man dra slutsatsen att kartritningsuppgiften i sig inte var ett tillräckligt verktyg för att få fram informanternas uppfattningar om språklig

variation och att den efterföljande intervjun därmed var motiverad. Det här diskuteras närmare i avsnitt 5.

4.2 Utsagor om svenskan i Helsingforsregionen

Jag ska nu gå över till att redogöra för de uppfattningar om svenskan i Helsingforsregionen som informanterna uttrycker i intervjuerna. Fokus ligger på hur informanterna beskriver den svenska som talas i Helsingforsregionen generellt. Jag granskar t.ex. vilka särdrag de identifierar i den och på vilket sätt de upplever att den skiljer sig från andra varieteter. Det övergripande syftet med den här delen av analysen är att granska i vilken mån informanterna lyfter fram sådana språkliga särdrag som de anser att är kännetecknande för svenskan i Helsingforsregionen på regionala grunder.

Till att börja jag med kan jag konstatera att informanterna generellt har tämligen svårt för att lyfta fram specifika språkdrag, både i sin egen varietet och i andra varieteter av svenska, och de beskrivningar som ges av olika varieteter är huvudsakligen av rätt allmän karaktär. Med det menar jag att många informanter i första hand använder attribut som ”vanlig”, ”normal” och ”icke-dialektal” om sin egen språkform, medan andra tvärtom beskrivs som ”annorlunda” och ”dialektala”. Att icke-lingvister i allmänhet har svårt för att spontant lyfta fram specifika språkdrag i olika varieteter är något som även konstaterats i tidigare studier inom folkdialektologin (t.ex. Bolfek Radovani, 2000, s. 62; Palander, 2011, s. 167). Det är inte heller ovanligt att icke-lingvister beskriver sitt eget språk som ”normalt” och/eller i förhållande till (någon) dialekt och standardspråk (t.ex. Alpia, 2005, s. 117; Palander, 2011, s. 29; Vaattovaara & Soininen-Stojanov, 2006, s. 233–234).

Med ”dialekt” avser informanterna i den här studien generellt en sådan språkform som i någon mening skiljer sig från skriftspråket; en dialekt uppfattas ha egna ord, avvikande böjningsmönster och/eller ett säreget uttal. Några specifika dialektdrag som nämns är

rullande r (i Sibbo och Borgå), kortstavighet (i Västra och Östra Nyland), avvikande vokal- och konsonantkvantiteter (både i Vasa och i Nyland generellt) och europeiskt u-ljud (i Österbotten). Man kan notera att de informanter som nämner något av dessa drag i regel har någon personlig koppling till just den dialekt där draget antas förekomma (t.ex. släktingar som talar en viss dialekt). Det är naturligtvis inte särskilt överraskande, men det ger stöd åt tidigare forskningsresultat om att personliga erfarenheter av olika varieteter har betydelse för människors uppfattningar om språklig variation (se t.ex. Clopper & Pisoni, 2006, s. 316).

Majoriteten av informanterna anser vidare att begreppet dialekt står för en språkform som talas på ett geografiskt avgränsat område. En del förknippar det snarast med landsbygdsorter, eller åtminstone med områden utanför Helsingforsregionen (jfr Palander, 2011, s. 28–29). Få informanter anser att de själva talar dialekt. Å andra sidan är det också få informanter som anser att de talar (en god) standardsvenska. Den mest allmänna uppfattningen om begreppet standardsvenska är nämligen att det är ett slags ytterst korrekt idealspråk, som i första hand förekommer i skrift, men även i vissa formella talspråkssammanhang, t.ex. i akademiska kontexter och nyhetssändningar i media⁶. De flesta informanter uppfattar inte sitt eget (tal)språk som tillräckligt normenligt för att det ska kunna beskrivas som standardsvenska och det har bl.a. att göra med uppfattningen om det finska språkets influenser i Helsingforsregionen över lag. Praktiskt taget alla informanter anser att det språkligt sett mest typiska för människor som bor i Helsingfors-

⁶ I intervjuerna används i viss mån även begreppet högsvenska, i sådana fall då informanterna på eget bevåg introducerade det först. I regel uppfattar informanterna begreppen standardsvenska och högsvenska som synonymmer.

regionen är användningen av finska ord och uttryck i (vardags)samtal på svenska. Många anser ändå att det är vanligare bland ungdomar än bland vuxna. En del anser därtill att tvåspråkiga personer använder mer finska ord än enspråkigt svenska.

Exempel 6.

K90: alltså nu e de ((svenskan i Helsingforsregionen)) ju också egentligen en dialekt men ja anser ändå att de e såå standardsvenska så att sen blir alla andra dialekter [...] de e lite svårt jä de e- ja tycker att de e en helsingforsdialekt men sen å andra sidan tycker ja liksom att (.) hu ska ja förklara ändå att liksom vasadialekt e en dialekt ((skrattar)) [...] ja tycker att sän- på de sätte man talar här att de en dialekt men ändå tycker ja att *alla andra* dialekter e liksom mera dialekt än de häå

Likt informanten i exempel 6 är många informanter noga med att framhålla att svenskan i Helsingfors i grunden också är en dialekt, men i allmänhet anser de likväl att den ligger närmare den finlandssvenska standardsvenskan än andra varieteter i Finland. Här kan man notera att Johanna Vaattovaara och Henna Soininen-Stojanov (2006, s. 233–235) har fått liknande resultat i sin folkdialektologiska studie om finskan i Helsingfors. Även i andra studier har man kunnat konstatera att den varietet som talas i större städer och/eller administrativa centra (t.ex. huvudstäder) inte sällan uppfattas som den normenliga varietet (t.ex. Evans, 2002; Kuiper, 1999). Det bör emellertid framhållas att informanterna i den här studien inte alltid uppfattar sin egen varietet som särskilt normenlig, särskilt inte de yngre informanterna.

Trots att informanterna över lag har svårt för att lyfta fram kännetecken i sitt eget språk, hävdar de flesta att de skulle kunna höra på en person att han eller hon kommer från Helsingforsregionen och många tror på samma sätt att personer från andra orter sannolikt skulle kunna placera dem själva i Helsing-

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att många informanter upplever ett visst dilemma när de ska benämna sitt eget språk och placera det i förhållande till begreppen standardsvenska och dialekt:

forsregionen. Här kan man göra en parallell till tidigare forskningsresultat om hur personer som kommer från andra orter i Finland uppfattar svenskan i Helsingfors. Palmén (2014, s. 60–64) har t.ex. visat att personer från Östra Nyland tror sig kunna identifiera en helsingforsare på basis av hans eller hennes språk. I Palméns studie är det, så som också i denna, frågan om självrapportering och man kan naturligtvis inte veta huruvida informanterna skulle känna igen en helsingforsare i en verklig situation. Det är å andra sidan just självrapporteringen som visar vilken bild människor har av olika sätt att tala. I Saara Haapamäki och Sarah Wikner (u.u.) framgår det dessutom att informanter från olika delar av Finland, som deltog i ett s.k. perceptions-test, faktiskt kunde känna igen talare från Helsingfors i tämligen hög grad.

Min analys av intervjuerna visar, sammanfattningsvis, att det inte finns några sådana språkdrag som informanterna uppfattar som kännetecknande för den svenska som talas i Helsingforsregionen på regionala grunder. Däremot finns det några sådana språkdrag som en del informanter ser som typiska för

vissa grupper av människor inom Helsingforsregionen. De drag som nämns är överlånga stavelser⁷, finalt r-bortfall (med ersättningsförlängning av slutvokalen) och knarr och nasalitet. Uppfattningarna om dessa drag varierar dock något.

⁷ Med överlånga stavelser avser jag i detta sammanhang ett uttal med lång vokal och lång konsonant i segmentföljden lång vokal plus tonlös konsonant, t.ex. *praatta*, *äätta* och *saakker* för prata, äta och saker. Se t.ex. Reuter (1982, s. 100f) för en utförligare fonetisk beskrivning av fenomenet.

Exempel 7.

K87: nå nu karikerar ja (.) såhär liksom jättehelsingforsare talar lite sådä @knarrit å praattaa om rääckkoo@ [...] men de hä e ju liksom lite som att tala om finlandssvenskhet sådää att e de bara dom däå eiratantena att no existerar ju eiratantena också men int e ju alla finlandssvenskar eiratanter att liksom vet du såhä på samma sätt så ska man ju int liksom nu- ja menar alla finlandssvenskar shopper int på stockas deli (.) liksom att på samma sätt så de dä knarre joo de finns men int e de nu hela sanningen faktist heller

Som i exempel 7 är informanterna i allmänhet noga med att påpeka att det i hög grad är frågan om ett stereotypiskt sätt att tala. Även i Haapamäki och Kvarnström (u.u.) och Haapamäki och Wikner (u.u.) har det framkomit att dessa drag kan uppfattas karakterisera en stereotypisk variant av svenskan i Helsingfors. Den här uppfattningen finns också, eller framför allt, bland personer som kommer från andra delar av Finland. I sådana fall tenderar dragen dock att kopplas ihop med Helsingfors i allmänhet, medan informanterna i den här studien – som själva kommer från Helsingfors(regionen) – alltså uppfattar dem som ett slags social markör för språklig variation inom Helsingfors.

I detta sammanhang går det igen att se vissa likheter med Vaattovaaras och Soininen-Stojanovs (2006) studie om finskan i Helsingfors. I deras studie är det ett s.k. ”helsingforsiskt s”

En del informanter anser till att börja med att de ovan nämnda dragen, eller något av dragen, är kännetecknande för vad man kunde kalla en viss social stil (se Eckert 2008). Dragen kopplas ihop med ett visst beteende (t.ex. arrogant och högfärdigt), en viss socioekonomisk status (dvs. personer i hög socioekonomisk ställning) och/eller specifika platser och sammanhang (t.ex. stadsdelen Eira och Svenska handelshögskolan). Hos dessa informanter frambringar dragen i regel även negativa attityder:

som uppfattas som stereotypiskt. Enligt Vaattovaara och Soininen-Stojanov (2006, s. 247) är det ett drag som personer från andra områden tenderar att koppla ihop med Helsingfors, medan helsingforsare själva snarare ser det som en social variabel inom staden (jfr även Vaattovaara, 2012, 2013). När det gäller det ”helsingforsfinska s:et” kan man enligt Vaattovaara (2013, s. 8) tala om en myt, *a folk linguistic fact*, dvs. en språklig företeelse som människor har starka åsikter om, men som det i praktiken inte finns några empiriska belägg för. När det å andra sidan gäller överlånga stavelser och r-bortfall i Helsingforssvenskan finns det empiriska studier som visar att det är drag som kan påträffas i faktiskt språkbruk, och att användningen av dem åtminstone tidigare har korrelerat med socialgruppsstillhörighet (Nyholm, 1984; Reuter, 1982; jfr även Höckerstedt, 2006). Mikael Reuter (1982)

har t.ex. visat att svenskan i Helsingfors på 1970- och 1980-talen kännetecknades av socialt betingad variation, så att överlånga stavelser var typiska för personer i högre socialgrupp.

Det är sannolikt att informanternas negativa föreställningar om överlånga stavelser, r-bortfall och knarr och nasalitet åtminstone delvis bottnar i gamla sociala strukturer, men de har rimligtvis även uppstått ur stereotypa bilder av finlandssvenskhet över lag. Här kan

man emellertid notera att ett par av de äldsta informanterna, som är över 60 år, anser att överlånga stavelser visar på hög bildningsnivå, prestige och hög socioekonomisk ställning. I dessa fall uppfattas de överlånga stavelserna som normenliga, och därför tenderar informanterna att istället ha negativa attityder till den avvikande varianten, dvs. ”långa” eller ”utdragna” vokaler (t.ex. *praata* istället för *praatta*):

Exempel 8.

K46: min pappa va väldit no- mina föräl- min pappa speciellt å min mamma också va väldit noga hur vi uttala vi fick int säga tjocka l å vi fick int dra ut på vokalena å vi fick int börja satser me att å vi fick liksom- språke va noga att vi hadde vi sku ha ett ett ett ett öö bra ett bildat språk de va väldit noga å å de ha vari- förstås sätter de ju sig

Också den här typen av uppfattningar torde kunna förklaras med hänvisning till Reuter (1982), särskilt med tanke på att ingen av de yngre informanterna betraktar överlånga stavelser som ett särskilt prestigefyllt drag. Två yngre informanter uppfattar det dock som jämförelsevis ”neutralt”, i den meningen att de inte förknippar det med särskilda sociala strukturer. Här bör man likväl komma ihåg att nästan hälften av informanterna inte påtalar draget över huvud taget.

Vad gäller finalt r-bortfall (med ersättningsförlängning av slutvokalen) finns det, som redan framgått, en del informanter som förknippar det med en viss social (och stereotypisk) stil. En del andra informanter uppfattar det emellertid som typiskt för ungdomsspråket. Över lag anser nästan alla informanter att det finns en åldersbetingad variation inom Helsingforsregionen, så att ungdomar i allmänhet använder ett slarvigare – oftast i betydelsen mer finskpåverkat – språk än vuxna. Den här

uppfattningen finns i alla åldersgrupper, också bland de yngsta informanterna. Man kan dock notera att de äldre informanterna i regel uttrycker en större oro för ”det slentrianmässiga ungdomsspråket” än ungdomarna själva, som i många fall anser att de kan tala en god svenska om de verkligen vill och försöker.

Också när det gäller informanternas identifikation av specifika särdrag och deras reflektioner kring språkliga fenomen över lag kan man notera att det finns en viss skillnad mellan olika åldersgrupper. De informanter som är yngre än 20 år (och är gymnasiestudenter) resonerar i regel mindre detaljerat kring intervjufrågorna och lyfter i allmänhet fram färre specifika särdrag än de äldre informanterna. Däremot finns det skäl att framhålla att det inte finns några åldersrelaterade skillnader i resonemangen mellan de övriga informanterna (som alltså är mellan 20 och 70 år). Detta kan rimligtvis förklaras utifrån informanternas livssituation. Det är sannolikt

att de informanter som är äldre än 20 år har hunnit få en bredare erfarenhet av olika sätt att tala, t.ex. tack vare yrkehögskole- eller universitetsstudier där de har kommit i kontakt med personer från övriga delar av Svenskfinland, till skillnad från dem som fortfarande studerar vid ett gymnasium, där merparten av studerandena kommer från den egna hemorten. Det är därtill sannolikt att de yngsta informanterna inte är speciellt vana vid att resonera kring sina åsikter över lag, särskilt inte i en intervjusituation med en främmande person.

Ytterligare en aspekt gällande kopplingen mellan informanternas bakgrund och deras identifikation av särdrag bör nämnas. Av de informanter som har deltagit i den här studien har ingen lingvistisk utbildning, men några studerar eller har examen inom pedagogik eller journalistik. Det är tämligen uppenbart att de informanter som i relativt hög grad har (det svenska) språket som ett av sina viktigaste arbetsredskap – eller explicit uttrycker ett särskilt intresse för språk och litteratur i allmänhet – har en större begreppsrepertoar att använda sig av när de ska beskriva olika språkliga fenomen, än dem som inte har behov av att dagligen fästa uppmärksamhet vid sin egen (och andras) språkanvändning.

Det bör avslutningsvis framhållas att allt det som ovan konstaterats gällande kopplingen mellan informanternas uppfattningar och deras bakgrund i grunden har att göra med personliga erfarenheter av olika sätt att tala. På den här punkten är mina resultat alltså de samma som i tidigare studier (t.ex. Clopper, 2004; Clopper & Pisoni, 2006; Preston, 1993; Rösstad, 2009; Williams m. fl., 1999). Visserligen bör man komma ihåg att förmågan att över huvud taget uppfatta språkliga skillnader och likheter även beror på individuella egenskaper, och det gäller naturligtvis både professionella lingvister och lekmän (Palander, 2011, s. 190).

5 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Syftet med den här artikeln var att studera hur personer från Helsingfors med omnejd uppfattar sin egen varietet av svenska, dels med avseende på i vilken mån de uppfattar den som en geografiskt avgränsad språkform och dels vilka eventuella särdrag de anser som typiska för den. Jag ställde inledningsvis upp ett kriterium för hur jag i detta sammanhang definierar en regional varietet; den bör uppvisa en kombination av sådana språkdrag som förekommer på ett visst område (eller vissa områden), men inte på andra.

Resultaten visar att informanterna i regel inte uppfattade svenskan i Helsingfors som en regional varietet i första hand. I varje fall kunde de inte nämna några sådana språkdrag som enligt dem skulle vara kännetecknande för svenskan i Helsingfors på regionala grunder. Det kan delvis förklaras med att informanterna över lag ansåg sig tala någon form av standardfinlandsvenska, i regel dock en mycket finskinfluerad sådan. En annan, och kanske viktigare, förklaring har att göra med den sociala dimensionen av språklig variation. Den här studien visar att många informanter uppfattade någon form av social variation, både inom Helsingfors och i Finland generellt. Det medförde vissa svårigheter för dem när de skulle ange de regionala gränserna för sin egen varietet på en karta; en del bad t.ex. om preciserande anvisningar och/eller ville gärna förklara sina gränsdragningar redan innan jag uttryckligen bad dem göra det. Informanternas uppfattningar om socialt betingad variation kan även ses som en förklaring till att deras kartmarkeringar inte fullständigt stämde överens med de uppfattningar som de gav uttryck för i intervjuerna. En annan förklaring till diskrepansen mellan kartmarkeringar och intervjusvar har att göra med informanternas varierande tolkningar av formuleringen ”likadan svenska”.

Utgående från detta kan man dra vissa slutsatser av teoretisk-metodisk karaktär. Till att börja med kan man konstatera att kartritningsuppgiften i sig inte fungerade särskilt väl i den här studien. Det har, som redan framgått, att göra med informanternas syn på förhållandet mellan regional och social variation; den regionala dimensionen uppfattades inte alltid som särskilt relevant, utan istället tenderade informanterna att primärt tillskriva olika språkdrag sociala betydelser, som de kopplade till social variation inom Helsingfors. Det här resultatet är i linje med de teoretiska utgångspunkterna inom den s.k. tredje vägen av sociolingvistisk variationsforskning, inom vilken man menar att olika sätt att tala och enskilda språkdrag i första hand ska ses som uttryck för sociala stilar, snarare än regionala identiteter. Till skillnad från den traditionella dialektologin, som utgår från en syn på olika varieteter som stabila, fixerade och geografiskt lokaliserade, betraktar man varieteter som föreställda och föränderliga. Olika språkdrag kan förvisso semiotiskt förknippas med geografiska platser, men de ska inte i grunden ses som geografiskt definierade. (Agha, 2007; Eckert, 2008; Johnstone, 2010; Vaattovaara, 2012)

Med beaktande av resonemanget ovan har bl.a. Vaattovaara (2012, s. 178f) framfört kritik mot kartritningsuppgiften, eftersom den utgår från en teoretisk bakgrundsföreställning om att olika varieteter i första hand ska förstås på geografiska grunder. I en folkdialektologisk studie där man uttryckligen intresserar sig för människors syn på social variation, eller deras syn på den sociala betydelsen av språkliga företeelser, är kartritningsuppgiften mycket riktigt ett mindre lämpligt verktyg. I den mån man å andra sidan explicit fokuserar på människors uppfattningar om regionala dialektgränser kan kartritningsuppgiften naturligtvis fylla en funktion. Även i sådana fall vill jag emeller-

tid betona vikten av att på något sätt låta informanterna motivera sina gränsdragningar. Den här studien har visat att informanternas motiveringar var avgörande för tolkningen av kartmarkeringarna, men också för förståelsen av informanternas mentala bild av språklig variation över lag. En analys av informanternas kartmarkeringar som sådana hade m.a.o. inte gett rättvisa åt deras uppfattningar, och därför anser jag att de efterföljande intervjuerna och det kvalitativa angreppssättet var särskilt befogade just i den här studien. Också i tidigare forskning har fördelarna med att kunna jämföra informanternas kartmarkeringar med deras intervjusvar diskuterats, bl.a. av Kuiper (1999, s. 262), Vaattovaara (2009, s. 122) och Palander (2011, s. 187), vars studier delvis har haft liknande syften som min. Likväl säger det sig självt att studier med andra typer av syften kan dra nytta av att använda kartritningsuppgiften på andra sätt. Därigenom kan olika slags angreppssätt komplettera varandra och tillsammans bidra med ökad kunskap om människors uppfattningar om språklig variation ur olika perspektiv.

Utgångspunkten i den här artikeln, liksom inom folklingvistik generellt, var att icke-lingvisters uppfattningar och åsikter kan tillföra lingvistik ett mervärde och fördjupad förståelse för olika språkliga fenomen. Människors uppfattningar kan t.ex. visa på vilka språkliga företeelser som anses ha en koppling till den sociala organisationen i ett språksamhälle, och i den meningen kan en folkdialektologisk studie antyda vilka språkdrag som kunde vara värda att undersöka närmare i faktiskt språkbruk. Resultaten i den här studien har visat att överlånga stavelser och finalt r-bortfall (med ersättningsförlängning av slutvokalen) kunde vara just sådana drag. En undersökning av dessa drag i faktiskt språkbruk skulle ytterligare kunna belysa den språkliga variationens olika uttryckformer i Helsingfors.

LITTERATUR

- Agha, A. (2007). *Language and social relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Alpia, J. (2005). Miun murre. Joensuulaisten lu-kiolaisten kotimurteentuntemuksesta. I: Palander, M. & Nupponen, A-M. (red). *Monenlaiset karjalaiset*. Suomen karjalaisten kielellinen identiteetti. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Andersson, L-G. (1985). *Fult språk. Svordomar, dialekter och annat ont*. Stockholm: Carlsson.
- Aniansson, E. (1996). *Språklig och social identifikation hos barn i grundskoleåldern*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.
- Bolfek Radovani, J. (2000). *Attityder till svenska dialekter – en sociodialektologisk undersökning bland vuxna svenskar. FUMS Rapport nr 201*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Chambers, J. K. & Trudgill, P. (1980). *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clopper, C. (2004). *Linguistic Experience and the Perceptual Classification of Dialect Variation*. Indiana: Indiana University. http://www.ling.ohio-state.edu/~cclopper/clopper_thesis.pdf.
- Clopper, C. & Pisoni, D. (2006). Perception of Dialect Variation. I: D. Pisoni, & R.E. Remez (red.), *The Handbook of Speech Perception*, (s. 313–337). Oxford: Blackwell.
- Eckert, P. (2008). Variation and the indexical field. I: *Journal of Sociolinguistics*, 12/4, 453–476.
- Evans, B. (2002). Attitudes of Montreal students towards varieties of French. I: D. Long & D. Preston (red.), *Handbook of perceptual dialectology vol 2*, (s.71–94) Amsterdam: John Benjamins.
- Fought, C. (2002). California Students' Perceptions of, You Know, Regions and Dialects? I: D. Long & D. Preston (red.), *Handbook of perceptual dialectology vol 2*, (s.113–134) Amsterdam: John Benjamins.
- From, N. (2007). *En attitydundersökning kring dialekt och standardspråk i tre finlandssvenska högstadier*. Åbo: Åbo Akademi. Pro gradu-avhandling.
- Haapamäki, S. & Kvarnström, S. (u.u.). Svenskan i Helsingfors och Åbo ur ett folkdialektologiskt perspektiv. I: *Svenskans beskrivning* 33.
- Haapamäki, S. & Wikner, S. (u.u.). Att undersöka lyssnarens perception av språklig variation. I: *Folkmålsstudier* 53.
- Höckerstedt, L. (2006). Helsingforssvenskan – vem är du? I: K. Juusela & K. Nisula (red.), *Helsinki kieliyhdistys*, (s. 123–141). Helsingfors: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitosa.
- Inoue, F. (1999). Subjective dialect division in Great Britain. I: D. Preston (red.), *Handbook of perceptual dialectology vol 1*, (s. 161–176). Amsterdam: John Benjamins.
- Johnstone, B. (2010). Language and geographical space. I: Auer, P. & Schmidt, J. (red), *Language and space: An international handbook of linguistic variation*, (s. 1–18). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Kuiper, L. (1999). Variation and the norm: Parisian perceptions of regional French. D. Preston (red.), *Handbook of perceptual dialectology vol 1*, (s. 243–262). Amsterdam: John Benjamins.
- Loman, B. (1974). Ett experiment kring språket som klassmärke. I: U. Teleman & T. Hultman (red.), *Språket i bruk*, (s. 118–132). Lund: Liber Läromedel.
- Long, D. (1999). Geographical Perceptions of Japanese Dialect Regions. I: D. Preston (red.), *Handbook of perceptual dialectology vol 1*, (s. 177–198). Amsterdam: John Benjamins.
- Long, D. & Preston, D. (2002). *Handbook of perceptual dialectology, vol 2*. Amsterdam: John Benjamins.
- Mattfolk, L. (2009). On assessing Finland Swedish. The impact of subtle regional features. I: M. Maegaard et. al. (red.), *Language attitudes, standardization and language change – perspectives on themes raised by Tore Kristiansen on the occasion of his 60th birthday*, (s. 211–229). Oslo: Novus Forlag.
- Niedzielski, N. & Preston, D. (2000). *Folk linguistics*. New York: Mouton de Gruyter.
- Nomoto, K. (1999). Consciousness of linguistic boundaries and actual linguistic boundaries. I: D. Preston (red.), *Handbook of perceptual dialectology vol 1*, (s. 63–69). Amsterdam: John Benjamins.
- Nordberg, B. (1970). *Språket som socialt kännetecken. Rapport om ett språksociologiskt försök. FUMS Rapport nr 7*. Uppsala: Stencil.

- Nupponen, A-M. (2011). *Savon murre savolaiskorvin. Kansa murteen havainnoijana*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Nyholm, S. (2012). *Närpesungdomars intraspråkliga beteende. En attitydundersökning med framtidsperspektiv*. Vasa: Vasa universitet.
- Nyholm, L. (1984). *Svenskt stadsmål i Helsingfors*. Helsingfors: Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet, serie B, nr 8.
- Palander, M. (2011). *Itä- ja eteläsuomalaisen murrekäsitteet*. Helsingfors: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Palander, M. & Nupponen, A-M. (2005). *Monenlaiset karjalaiset. Suomen karjalaisten kielellinen identiteetti*. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Palmén, H. (2014). *Identitet i samspråk. Kodväxling till standardvarietet som ris och resurs i östnyländska samtal på dialekt*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Preston, D. (1986). Five visions of America. I: *Language in Society*, 15, 221–240.
- Preston, D. (1989). *Perceptual Dialectology: Non-linguists' Views of Areal Linguistics*. Dordrecht: Foris.
- Preston, D. (1993). Folk dialectology. I: D. Preston (red.), *American dialect research*, (s. 333–378). Philadelphia: John Benjamins.
- Preston, D. (1999). *Handbook of perceptual dialectology vol 1*. Amsterdam: John Benjamins.
- Preston, D. (2011). Methods in (applied) folk linguistics. I: *AILA Review* 24/2011.
- Rabb, V. (2007). *Genuskongruens på reträtt: variation i nominalfrasen i Kuevaxdialekten*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Reuter, M. (1982). *Kvantitet i Helsingforssvenskan*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Rundell, H. (2010). "Det hörs fortfarande att du kommer från Österbotten". *Journalisters och lyssnares inställning till regional standardsvenska i nyhetsradio*. Helsingfors: Helsingfors universitet. Pro gradu-avhandling.
- Rösstad, R. (2009). Foundations of language perceptions and the role of external factors: a Norwegian case. I: *Langugae Awareness* 18/2, 96–112.
- Ström, S. (1996). *Dialekt och standardspråk – attityder och språkval hos österbottiska tonåringar*. Åbo: Åbo Akademi. Pro gradu-avhandling.
- Vaattovaara, J. (2009). *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsingfors: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Vaattovaara, J. (2012). Spatial concerns for the study of social meaning of linguistic variables – an experimental approach. I: *Folkmålsstudier* 50, 175–209.
- Vaattovaara, J. (2013). "Helsinkiläisen ässän" mysteeri. I: *Kielikello* 2/2013, s. 8.
- Vaattovaara, J. & Soininen-Stojanov, H. (2006). Pääkaupunkiseudulla kasvaneiden kotiseuturajukset ja kielelliset asenteet. I: Juusela & K. Nisula (red.), *Helsinki kieliyhteisönä*, (s. 223–254). Helsingfors: Helsingin yliopiston suomen kielten ja kotimaisen kirjallisuuden laitos
- Williams, A & Garrett, P. & Coupland, N. (1999). Dialect Recognition. I: D. Preston (red.), *Handbook of perceptual dialectology vol 1*, (s. 345–358). Amsterdam: John Benjamins.

TRANSKRIPTIONSNYCKEL

[...]	en del av repliken har utelämnats ur exemplet
(( ))	transkriberarens kommentar
<u>men</u>	emfas
@men@	förändring i röstkvaliteten
men	skrattande röst
-	plötsligt avbrott eller stamning (me-)
(.)	mikropaus (under 0,5 sek)
(P)	längre paus
?	frågeintonation

THE SWEDISH VARIETY OF HELSINKI FROM THE SPEAKERS' PERSPECTIVE*Sarah Wikner, Åbo Akademi University*

The aim of this paper is to examine how people from Helsinki and its surroundings perceive their own variety of Swedish. The main purpose is to investigate to what extent different language features are understood as regionally meaningful. In the field of perceptual dialectology non-linguists' views about language variation have often been studied using the mental mapping method, developed by Dennis R. Preston (1986). In this study the mental mapping method is combined with an interview.

Results show that the informants did not always perceive their own language as a uniform regional variety. Instead, different features tended to indicate various social meanings in the first place. All in all the findings suggest that people have quite complex mental representations of language variation, which, in turn, indicates that a combination of various research methods are preferable in case that we want to get a more complete understanding of how people perceive the meaning of both different varieties and specific features.

Keywords: Helsinki-Swedish, language variation, mental maps, perceptual dialectology, speech perception

HELSINGIN RUOTSI PUHUJIIEN NÄKÖKULMASTA*Sarah Wikner, Åbo Akademi*

Tässä artikkelissa tarkastelen, millaisia käsityksiä ruotsinkielisillä Helsingin seudulla asuvilla henkilöillä on omasta kielestään alueellisena varieteettina. Tutkimus edustaa kansandialektologiaa, jossa lähtökohtana on, että tavallisten kielenkäyttäjien, ei-kielitieteilijöiden, näkemykset kielen variaatiosta ovat lingvisteille arvokasta tietoa. Tutkimuksessa sovellan laadullista lähestymistapaa käyttämällä mentaalikarttamenetelmää yhdistettynä haastatteluun.

Aineistosta käy ilmi, etteivät informantit aina kokeneet omaa kieltään yhtenäisenä alueellisena varieteettina. Tiettyjä kielen piirteitä yhdistettiin ensisijaisesti erilaisiin sosiaalisiin merkityksiin. Tulosten perusteella voi päätellä, että ihmisillä on yleensä melko monimuotoinen kuva kielen vaihtelusta. Tämä puoltaa eri menetelmien yhdistämistä, kun halutaan saada syvällisempää tietoa ja ymmärrystä siitä, miten ihmiset kokevat kielen vaihtelun ja millaisia merkityksiä he antavat sille.

Avainsanat: Helsingin ruotsi, kansandialektologia, kielen vaihtelu, kielikäsitykset, mentaaliset murrekartat